

XIV КОНФЕРЕНЦІЯ SIEF У РИЗИ

Оксана Микитенко

пр. н. с., д-р філол. Наук, Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М.Т. Рильського, вул. Грушевського 4, Київ, Україна,
01001, e-mail: oksana_mykytenko@hotmail.com,
ORCID: 0000-0001-7613-8557

XIV SIEF CONFERENCE IN RIGA

Oksana Mykytenko

Lead. Res., Dr. f. Sc. Rytsky Institute of Art Studies, Folklore and
Ethnology, 4. Hrushevsky Str., Kyiv, Ukraine. 01001
e-mail: oksana_mykytenko@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-7613-8557

На початку червня минулого року я мала нагоду перебувати у Ризі на запрошення Інституту літератури, фольклору та мистецтва Латвійського університету, на базі якого, за підтримки столичного державного культурного фонду та міністерства з науки та освіти Республіки Латвія, 1–4 червня 2022 р. відбулася 14-та міжнародна конференція Робочої групи з календарного фольклору при SIEF (*International Society for Ethnology and Folklore*). Організатором міжнародної наукової зустрічі виступив також Архів латвійського фольклору, що знаходиться у стінах Національної бібліотеки Латвії – величній сучасній будівлі на березі Даугави, де проходили засідання. У конференції, темою якої було обрано «Бізнес і традиції» (*Commerce and Traditions*), взяли участь (як персонально, так і онлайн) понад 40 учасників – істориків, етнологів, фольклористів, соціологів, мистецтвознавців, культурологів із багатьох країн Європи та Азії, зокрема, Болгарії, Великої Британії, Греції, Естонії, Італії, Латвії, Литви, Німеччини, Росії (онлайн), Румунії, Словенії, України, Франції, Індії та Філіппін, а також США, що засвідчило важливість та актуальність обраної проблематики.

Метою конференції було дослідження сучасних форм традиційного обрядового фольклору – календарного та родинного циклу, який сьогодні все більше залучається до соціально-економічних та культурних процесів, що у вимірі глобалізації набирає значення поєднання синергії традиційної культури із сучасними трендами суспільства споживання. Також конференція була покликана привернути увагу до всебічного обговорення і узагальнення міжнародного наукового досвіду щодо оцінок – як позитивних, так і негативних впливу маркетингових практик на сучасний стан нематеріальної духовної спадщини, розробити план заходів та рекомендацій стосовно її збереження та захисту. Це підкреслили, відкриваючи конференцію, організатори та члени організаційного комітету А. Лієлбардіс (Інститут літератури, фольклору та мистецтва Латвійського університету), Е. Еглая-Крістсоне (директор Інституту літератури, фольклору та мистецтва Латвійського університету), Р. Грінвальде (завідувачка Архіву латвійського фольклору), І. Седакова (голова Робочої групи з календарного фольклору при SIEF) (онлайн).

Робота конференції проходила як у звичайному персональному, так і в онлайн режимах у двох секціях. Було заслухано 38 доповідей (кожна супроводжувалася презентацією матеріалу). Робочою мовою виступів та обговорень була англійська, що є практичною конференцій SIEF. Зважаючи, що для кожної доповіді було відведено по 30 хвилин, а до початку конференції було видано збірник розширених тез, учасники мали змогу не лише докладно представити свій матеріал, але й активно долучалися до обговорення, дискусій.

Основними темами доповідей можна визнати проблеми, пов'язані із сучасними моделями традиційної обрядовості (календарного та родинного циклів) у вимірі національної ідентичності та історико-культурної пам'яті. В умовах сучасної глобалізації та мультикультурності особливу роль відіграє свято (фестивалі, ярмарки, карнавали), яке, актуалізуючи традицію, спрямовується переважно на завдання, можливості та виклики сучасності, виконуючи роль інтегруючої системи для формування міжкультурної комунікації. Як базовий чинник самоусвідомлення свято відіграє ключову роль у формуванні ідентичності громади, котра пишається своєю культурною традицією як проявом національної культурної спадщини, залучає її у якості ресурсу для підтримки туристичної галузі та соціально-економічного розвитку регіону. Цим питанням було присвячено доповіді, зокрема: А. Вайцекаускаса (Литва) «Комерціалізація громадських подій та карнавал»; Д. Сенвайтите (Литва) «Уславлення весняного та осіннього рівнодення у сучасній Литві: тяглість традицій»; Е. Йоханне-Халанд (Греція) «Фестиваль та комунікація у сучасній та давній Греції: співставлення цінностей»; О. Микитенко (Україна) «Зимовий карнавал у Вевчанах (РП Македонія): між комерційним святом та фольклорною традицією»; Л. Гергової (Болгарія) «Щорічні ярмарки та міські свята»; Л. Петрошієне (Литва) «Зимовий фестиваль у литовському скансені у Румшишкес наприкінці радянського періоду (1981–1990)» та ін.

Одним із нагальних постає запитання, чи може так званий «маркетинг традицій», до сфери якого належить культурний туризм, із притаманним йому рекламним дискурсом, ставати стимулом для розвитку самої традиції, котра неминуче зазнає змін сучасності, втрачаючи традиційні риси та локальну самотність. Цю проблему підкреслили у своїх доповідях: Л. Фоурнер (Франція) «Ре-локалізація культурної економіки через побудову спадщини»; М. Спан (Румунія) «Бізнес та трансформації елементів нематеріальної культурної спадщини та простору їхнього побутування: приклад селища у регіоні Трансільванії»; С. Казаларська (Болгарія) «День святкування весни у Кюстендилі та трансформаційні виклики постсоціалізму» та ін.

Доповіді було представлено в різних аспектах: філософському – Е. Ліле (Велика Британія) «Фестивальний рік з погляду часо-просторового сприйняття Всесвіту», Т. Боос (Італія) «Часо-просторовий ритм у Паліо ді Сієна»; музикознавчому – Ф. Вілкінс (Франція) «Адаптація шотландських псалмів у сучасному виконанні»; мовознавчому – І. Седакова (Росія) «Назва свята як проблема: поетичний переклад та обрядовий фольклор»; культурологічному – А. Жічкієне (Литва) «Культурна інтертекстуальність: пісні як емоційні ресурси для бізнесу» тощо. Було розглянуто широкий різноплановий матеріал: польові спостереження – К. Садоя (Німеччина) «Зміни у весільній обрядовості Карпатського регіону в Україні у ХХ ст.», М. Борисова-Жекова (Болгарія) «Селище на один день: щорічні зібрання переміщених/затоплених селищ у Болгарії», В. Легких (Німеччина) «Тало-хорватська фольклорна традиція як туристична розвага: італійська громада у Ровині»; архівні матеріали – А. Боганева, М. Койва (Естонія) «Про святих у російській колекції фольклорного архіву Естонського музею літератури», Дж. Детч (США) «Становлення та падіння «дня цукерок» у Сполучених Штатах»; порівняльне дослідження окремих регіональних та/або національних традицій – М. Хабінц (Словенія) «Комерціалізація традиційних подій у національних парках «Триглав», Словенія, та «Козара» і «Сут'єска», Боснія і Герцеговина», М. Койва, А. Купер'янов (Естонія) «Транскордонні звичаї та ритуали: між глобальним, локальним та «нашим»»; діяльність народних майстрів – Й. Мардоса (Литва) «Зміни фестивалю Св. Казимира у Вільнюсі: від уславлення князя до ремісничого ярмарку», А. Новік (Росія) «Срібні філіграні у Північній Македонії: бізнес і традиція на початку ХХІ ст.»; символічна візуалізація культурної традиції та її актуалізація на рівні сучасних атрибутів сувенірної продукції – Р. Паукштите-Шакнієне (Литва) «Подарунки для дітей упродовж календарного року у Східній Литві та Західній Білорусі», С. Урбонієне (Литва) «Обрядові календарні атрибути та сувеніри: вуличні базари та ярмарки у Вільнюсі»; значення духовних культурних архетипів у контексті комерціалізації релігійних свят та паломництва – І. Сталь «Бізнес та релігія: ікони для будь-якої потреби», М.-Б. Абреро (Філіппіни) «Паломництво та економічна діяльність у Святині Св. Марії на Філіппінах»; роль традиції у вимірі викликів та змін обрядової структури, пов'язаних із COVID-19 – В. Рай (Індія) «Моральна економіка Гаявал Панда та пандемія», Р. Рачіунайте-Паужуолієне (Литва) «Дигітальна репрезентація поховального ушанування у Литві в умовах пандемії»

тощо, засвідчив, що попри набуття у сучасних умовах нових форм та функцій, народна культура відіграє особливу роль в аспекті прагматики та соціально-культурної комунікації, і тим самим стає важливим чинником суспільної та культурно-естетичної динаміки. Відтак традиційні форми, котрі відповідають духовним потребам сучасності, самі стають сучасністю, поступово кристалізуються, напластовуються та відтворюються у сфері масової культури та трансформованої традиції.

На завершення конференції «Бізнес і традиції» відбулося засідання Робочої групи з календарного фольклору при SIEF під головуванням І. Седакової (Росія, онлайн), за участі секретаря І. Сталь (Румунія). Після підведення підсумків було презентовано проведення наступної конференції, яку буде присвячено традиційній кулінарії та яка пройде у 2024 р. на Філіппінах.

Учасники конференції у Ризі мали можливість на практиці ознайомитися з сучасним латвійським досвідом поєднання бізнесу і традиції, відвідавши Латвійський етнографічний музей-скансен, де тими днями, як і щорічно на початку червня, відбувався велелюдний фестиваль-ярмарок народних майстрів та ремесел, що збирає учасників та відвідувачів із усієї країни. Заснований у 1924 р., музей є одним із найстаріших та найбільших скансенів у Європі, на території якого (87 га) представлено 114 музейних об'єктів – селянських будівель, культових споруд тощо, із різних історико-культурних земель Латвії (Курземе, Латгале, Відземе, Земгала, Селіс). Науково-дослідна діяльність музею (наукові видання, тематичні виставки) вдало поєднується з навчально-освітньою та культурно-виховною, реалізуючи різноманітний спектр освітніх програм та проєктів.

Моя участь у конференції та перебування у Ризі, яке було сповнене цікавими враженнями, важливими спостереженнями, обміном думками, розмов та дискусій із колегами і друзями, відбулося у межах міжакадемічного безвалютного обміну між НАН України та НАН Латвії, і я глибоко вдячна Відділу міжнародних зв'язків НАН України за цю підтримку. Кожний день перебування свідчив – Латвія є щирим другом нашої країни й у важкі часи випробувань не залишається осторонь. Увагу, співчуття, підтримку, захоплення я зустрічала на кожному кроці, як від колег-науковців, так і простих мешканців Риги. Щойно довідавшись, що я представляю Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, завідувачка Архіву латвійського фольклору при Інституті літератури, мови та мистецтва Латвійського університету д-р Р. Грінвальде запросила ознайомитися з Архівом та залишити враження у книзі гостей. Я мала нагоду виступити на відкритті конференції, передати вітання від українських колег, яких у Латвії знають і цінують. Сьогодні Латвія, разом із іншими європейськими країнами, надає підтримку студентам і науковцям із України. Тут на кожній державній будівлі поруч із державним латвійським прапором та прапором об'єднаної Європи майорить державний жовто-синій стяг України. Державна символіка України присутня повсюди – від вишуканих виробів народних майстрів до синьо-жовтих наліпок на вікнах будинків або дверях громадського транспорту. Для українців вхід до музеїв у Латвії безкоштовний – потрібно лише показати паспорт громадянина України. Але особливий щем у серці я відчула в останній вечір, коли перед початком вистави у Національному оперному театрі оркестр виконав державний гімн України, а під стелею вгорі засяяло велике панно державного прапора нашої країни як величний символ і передчуття нашої спільної Перемоги.

Дата подання статті у редакцію – 15.07.2023 р.